

YENİ HARFLERİN KABULÜ VE MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILIŞI ESNASINDA MİLLÎ EĞİTİM BAKANI M. NECATİ'NİN ÖLÜMÜ

Prof. Dr. A. ÂFET İNAN

İnkılâp devrimizin Millî Eğitim Bakanı M. Necati Bey'in her yılbaşında hâtırası anıldığında, o günleri yeniden yaşamış gibi olurum. Soğuk bir yılbaşı gecesi, o devirde Ankara'nın kaloriferli evleri sayılı derecede az. 1928 yılı, pazartesiye salıya bağlayan gece sona erecek. Atatürk Bilecik Millet Vekili Asaf (Özbay) Beyin kızının düğünü vesilesiyle onun oturduğu Güvenlik parkı karşısındaki evinde, kalabalık misafirlerle beraber sohbet ediyor. Yine o senelerde Ankara'nın büyük salonlu evlerinden biri sayılıyor burası. Çünkü bu Yenişehir'de ilk yapılan evler bahçeler içinde, tanzim edilmiş ve bu evi de ilk Ali Hikmet Paşa aldığı için, salonlarının büyük olmasını istemiş ve ona göre inşa edilmiş. İşte bu büyük salonları o kış gecesi sobalar ısıtmıya çalışıyor.

Günlük siyasî meseleler yanında, bilhassa yeni harflerin kabulü ile öğretim yapılması meselesi baş konu. Millet mekteplerinin açılma hazırlıkları var. Millî Eğitim Bakanlığı'nun önemle bütün yurda şamil teşkilât kurması plânlaştırılmış. Bu suretle her yaşta okuma yazma bilmeyenler bir millet mektebine gidecekler ve öğrendikten sonra diploma alacaklar. Bu, karacahillikle savaşın umumî seferberliği idi. Atatürk'ün bu idealini tahakkuk ettirecek, bu işe inanmış Millî Eğitim Bakanı ise şimdi hastalanmıştı.

İşte bunun içindir ki Atatürk heyecanlı, fakat her zamanki gibi neşeli değildi.

Ben yatılı kaldığım İstanbul Fransız Lisesinden tatilimi geçirmek için Ankara'da bulunuyordum. Devlet adamlarıyla kültür ve eğitim meselelerini konuşmak hoşuma gidiyor ve pek çok şey öğrenmiye çalışıyordum. Bu esnada Atatürk sık sık yaverini çağırarak haber soruyor. Millî Eğitim Bakanı M. Necati Bey apandisitten ameliyat olmuş. O zaman Ankara'da büyük hastahaneler de yoktu. Sıhhat Yurdu denilen bir klinikte yattığı haber verilmişti.

29.XII.1928 cumartesi günü Bakanlıktaki işleriyle meşgul iken hastalanan Necati Bey'e 30. XII. 1928'de konsultasyon yapılmış ve 31. XII pazartesi günü saat 11.30 da apandisit ameliyatı yapılmış bulunuyor. Buna göre yılbaşı gecesi kendisinin rahatsızlığı kritik bir devreye girmiştir.

Atatürk her haber alışında düşünceli ve endişeli hale geliyor, konuşması kesiliyordu. "Yazık olur, çok yazık olur kurtarmalı" diyordu. Orada bulunanlar yeni gelecek iyilik haberlerini bekliyorlar.

Ben düşünüyorum, canlı hareketli, inkılâpçı Bakan M. Necati Bey İstanbul'da aynı yılın yaz aylarında bir gün, Dolmabahçe sarayında bana şunları söylemişti: Ankara'da bir İş Darülfünunu açacağım, oradan Türkiye'yi yeniden inşa edecek Türk mütehassısları yetişecek. Bu, her mesleği içine alacak ve yüksek seviyede yetişecek kimseler demektir. Fakat evvelâ bu İş Darülfünunu'na öğretim üyesi yetiştirmek için, bu sene dış memleketlere talebeler göndereceğiz. Hattâ bu Darülfünun'un yeri için de şimdiki Gazi eğitim Enstitüsünün binasının ayrılacağını söylüyordu. Ben bu fikirle çok ilgilenmiştim. Ancak İş Darülfünun'un Fransızca karşılığını arıyordum. Çünkü bizde bildiğime göre işitilmemiş bir tâbirdi bu; yalnız hemen şunu da ekliyeyim ki o zaman Ankara'da sadece 1925'de açılmış olan bir Hukuk Mektebi vardı. O da henüz Fakülte değildi. İstanbul'da Darülfünun adıyla bir Üniversite, Mülkiye ve Teknik Yüksek Okulu; bütün Türkiye'de sivil yüksek öğretim bundan ibaret. Ben bunları gözönüne getirerek yine yeni İş Darülfünunu için Fransızca karşılık ararken "Sizin anlayacağınız Teknik Üniversite canım" dedi ve branşları saymaya başladı.

Buna memnun olmamaya imkân yoktu. Sevinmiştim. Hemen bunların hepsini olmuş farzediyordum. Bu konuda ben kendisine daha pek çok sorular sormuş, o da bana heyecanlı, inanlı ve inkılâpçı fikirleriyle cevaplar vermişti. Bu konuşmayı Atatürk'e anlattığım zaman "Ben M. Necati'den çok iş bekliyorum, hepsini yapacaktır, buna eminim" demişti. Hattâ Onun B.M. Meclisindeki hitabet kudretini methetmiş, fikri, bilgisi olduğunu ve Cumhuriyet Hükümetinin kendisinden çok şeyler beklediğini de ilâve etmişti.

İşte şimdi kendisinden çok hizmet beklenen insan, bir ameliyatla yatağa düşmüş ve ağır hastalık seyri içinde son saatlerini yaşamakta idi. Bir ara misafir olduğumuz yerde salonun bir köşesinde o zaman Bükrüş Elçimiz olan Hüseyin Ragıp Baydur'la konuşuyordum. Burada

derhal şunu da kaydedeyim ki, merhum Hüseyin Ragıp Bey açık, ileri fikirli şahsiyetlerden biri idi. Onunla yeni harflerin okuma yazma nisbetine getireceği faydaları sıralarken, M. Necati'nin sıhhati için Atatürk'ün duyduğu endişeyi "ben de aynen hissediyorum, o yaşamalı ve tasarladığı işleri başarmalı" diyordu. Toplantı devam ederken yine haberler kötü olarak gelmekte idi. Nihayet ümit kesilmişti. Atatürk'ten bunu saklamaya imkân yoktu. Çünkü ateş 39'dan birden bire düşmüş ve ölüm tehlikesinin başgösterdiği anlaşılıyordu. T.B M. Meclisi Başkanı, Başbakan ve Bakanlar hep Sıhhat Yurduna gitmişledi. Davetli bulunduğumuz yerden bazı kimseler de bulvarda bulunan bu Sıhhat Yurduna gidip geliyorlardı.

Herkeste bir ölüm sükûtu. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti değerli, inkılâpçı bir Millî Eğitim Bakanı'nı kaybetmek üzere idi. Atatürk'ün göz yaşları bu sükûtu ortadan kaldırdı.

1 Ocak 1928 salı günü saat 10.10'da, 36 yaşındaki M. Necati son nefesini vermişti. Bu kara haber alındığında Atatürk'ün teessürü son haddini bulmuştu. Ben ilk ve belki de son defa olarak Atatürk'ün acı duyarak ağladığına şahit oluyordum. Millî heyecan duyduğunda veya harp sahnelerinin fecî ölümlerini anlatırken de gözlerinin yaşardığını biliyorum ama, Necati Bey'in vakitsiz ölümüne ağlaması büyük bir millî değerın kaybına duyulan acının ifadesi idi. "Kaybımız büyük, millet sağ olsun" derken dahi ümidini yitirmemek için gayret gösterdiği pek kolaylıkla anlaşılıyordu.

Ben bu anılarımla Atatürk'ün bir zaaf gösterisini belirtmek istemiyorum, ancak bu, insanî tezahürün millî bir değer olan ve kendisinden çok iş beklenen bir varlığın, hele bir ameliyatla hayatının sona ermesine duyulan derin teessürün bir ifadesi idi.

O zamanki gazetelerden takip ettiğimize göre, Millet Mektepleri derhal faaliyete geçmiş ve halkın okuma yazma isteği millî bir heyecan gösterisi olmuştur. İş yürümüştü. Her bilen bilmeyene öğretmek için çaba göstermişti. Harf inkılâbı Türkiye'de muvaffak olmuştu.

Rahmetli Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Atatürk'le birlikte

